

TENOJOEN KALASTUSSOPIMUKSEN 6 JA 7 ARTIKLAN MUKAINEN PÖYTÄKIRJA LOHENKALASTUSMAHDOLLISUUKSIEN SEKÄ KYTTYRÄLOHEN KOHDENNETUN POISTOPYYNNIN TARPEELLISUUDEN TOTEAMISESTA TENOJOEN VESISTÖN KALASTUSSÄÄNNÖN 4, 5 JA 35 §:N MUKAISESTI**Tausta***Tenon kalastussopimus, kalastussääntö ja niiden voimaansaattamislaki*

Kalastuksesta Tenojoen vesistössä Norjan kanssa tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja soveltamisesta annetun lain (176/2017, *voimaansaattamislaki*) 2 §:ssä säädetään, että maa- ja metsätalousministeriö tekee Norjan hallituksen tai tämän määräämän viranomaisen kanssa kalastuksesta Tenojoen vesistössä Norjan kanssa tehdyn sopimuksen (SopS 42/2017, *kalastussopimus*) 6 ja 7 artikloissa tarkoitetun sopimuksen kalastussäännön määräyksistä poikkeamiseksi. Voimaansaattamislain 2 §:ssä säädetään myös, että kalastussäännön 4 ja 5 §:ssä tarkoitetuista lohenkalastuskiintiöistä ja lohenkalastuksen sallimisesta päätetään vuosittain kalastussopimuksen 6 ja 7 artiklan mukaisesti. Kyttyrälohen kohdennetun poistopyynnin tarpeellisuus on myös määrätty arvioitavaksi kalastussopimuksen 7 artiklan mukaisesti kalastussäännön 35 §:n 2 momentissa.

Kalastussopimuksen 6 artiklan mukaan ”Hallitukset tai niiden määräämät viranomaiset voivat tämän sopimuksen 1 artiklassa mainitun tavoitteen saavuttamiseksi ja kummankin osapuolen kansallisen lainsäädännön puitteissa sopia kalastussäännöstä poikkeavista määräyksistä, jos se on välttämätöntä kalakantojen elinvoimaisuuden turvaamiseksi, heikentyneiden tai heikentymisvaarassa olevien kalakantojen suojelemiseksi tai elvyttämiseksi taikka jos kalakantojen tila sen sallii.”

Lisäksi kalastussopimuksen 7 artiklassa todetaan, että ”Osapuolten yhteinen seuranta- ja tutkimusryhmä sekä toimivaltaiset viranomaiset arvioivat kalastussäännön ja siihen mahdollisesti tehtyjen poikkeavien määräysten vaikutuksia parhaan lohikantojen tilasta ja kehityssuunnista käytettävissä olevan tiedon perusteella vuosittain. Kalastusoikeuden haltijat otetaan mukaan arviointityöhön”, mitä tarkoitusta varten perustetusta Tenon lohikantojen hoitotyöryhmästä on säädetty voimaansaattamislain 5 a §:ssä.

Kalastussopimuksen 7 artiklassa todetaan myös, että ”Tarvetta toteuttaa kalastussäännöstä poikkeavia määräyksiä on arvioitava sellaisena ajankohtana, että tutkijoilla ja keskeisillä paikallisilla sidosryhmillä on mahdollisuus vaikuttaa arviointiin ja että kansalliset säännökset voivat tulla voimaan viimeistään sen vuoden huhtikuun 1 päivänä, jolloin poikkeavat määräykset tulevat voimaan. Hallitusten tai niiden määräämien viranomaisten välinen sopimus kalastussäännöstä poikkeavista määräyksistä kirjataan erilliseen pöytäkirjaan.”

Päätöksentekoprosessi

Suomi ja Norja ovat arvioineet tarvetta sopia kalastussäännöstä poikkeavista määräyksistä kalastussopimuksen 6 artiklan mukaisesti. Muutosehdotuksia on valmisteltu voimaansaattamislain 5 a §:n mukaisesti Tenon lohikantojen hoitotyöryhmässä ennen varsinaista maiden välistä neuvottelua. Esillä olleista Suomen ehdotuksista kalastussäännöstä poikkeaviksi määräyksiksi koskien muiden lajien kalastusta ei kuitenkaan valmistelussa tai neuvotteluissa päästy yhteisymmärrykseen. Tästä syystä pöytäkirjaan ei ole kirjattu ehdotuksia kalastussäännön muutoksiksi vuodelle 2026, joten vuonna 2024 voimaan tullutta kalastussääntöä sovelletaan sellaisenaan.

Pöytäkirjaan on kirjattu kalastussäännön 5 ja 35 §:n toteuttamisesta maiden kesken todettu tilanne. Kalastussäännön 5 §:ssä määrätään, että lohenkalastuksen sääntelyn lähtökohtana on Tenon vesistön eri

lohikantojen viikoittainen esiintyminen Tenojoen pääuomassa prosenttiosuuksina (kalastussäännön liite *Taulukko 1*), joita verrataan Tenon vesistön lohikantojen vuosittaisessa tilaraportissa esitettyyn lohikantojen tilaan.

Kalastussopimuksen 6 ja 7 artiklassa tarkoitetut viranomaiset ovat arvioineet kalastussäännön 5 §:n mukaisesti lohenkalastusmahdollisuuksia tulevalle kalastuskaudelle. Tätä on edeltänyt asian valmistelu Suomen ja Norjan välisessä Tenon lohikantojen hoitotyöryhmässä, jonka työskentelyyn ovat osallistuneet Suomen puolelta ministeriön lisäksi myös Tenon kalastusoikeuden haltijoiden edustajat sekä Lapin ELY-keskus. Lähtökohtana on ollut kalastussäännön 5 §:n mukaisesti tieto Tenon vesistön eri lohikantojen viikoittaisesta esiintymisestä Tenojoen pääuomassa, jota on verrattu Tenon vesistön lohikantojen tila-arvioon Tenon lohikantojen tila 2025 -raportin perusteella. Hoitotyöryhmän antaman suosituksen mukaan edellytykset lohenkalastuksen sallimiselle eivät täyty tulevalla kalastuskaudella, koska yhtään lohikantaa ei ole arvioitu heikointa kannan tilaluokkaa paremmaksi ja on selvää, etteivät lohenkalastuksen sallimiselle 5 §:ssä asetetut vaatimukset täyty. Suomen ja Norjan toimivaltaiset viranomaiset ovat todenneet, että tällä hetkellä ollaan kalastussäännön 5 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaisessa tilanteessa eli lohenkalastusta ei voida sallia kalastuskaudella 2026. Vastaavasti kyttyrälohen hyvin tiukasti kaksivuotisen elinkierron seurauksena kyttyrälohen voimakasta nousua ei ole odotettavissa vuonna 2026, eikä kyttyrälohen kohdennettuun pyyntiin tarkoitettuja määräyksiä tule soveltaa kalastussäännön 35 §:n mukaisesti.

Suomen ja Norjan neuvotteluissa saavutettiin ehdotus pöytäkirjaksi, josta pyydettiin lausuntoja 13.3.-25.3.2026.

Maa- ja metsätalousministeriö on neuvotellut Saamelaiskäräjien kanssa saamelaiskäräjälain (974/1995) 9 §:n mukaisesti kalastussopimuksen 6 artiklan mukaisista kalastussäännön muutostarpeista tulevalle kalastuskaudelle 1.12.2025 (informatiivinen kokous) ja 19.2.2026. Päätöksentekoprosessin kehittämisen osalta Saamelaiskäräjät on lisäksi huomauttanut, että lausuntojen määrääjät tulisi asettaa ministeriössä siten, että Saamelaiskäräjille jää riittävästi aikaa reagoida ja lausua asiasta, ja että käräjien näkemykset on mahdollista aidosti ottaa huomioon päätöksenteossa lausuntoajan päättymisen jälkeen.

Vuoden 2026 lohenkalastusta koskevien määräysten biologiset perusteet

Kalastussäännön 5 §:ssä on asetettu lohikantojen tilaan ja hoitotavoitteeseen perustuvat ajankohdat sille, milloin lohenkalastus avattaisiin ja miten kalastusta laajennettaisiin, kun lohikantojen tila paranee.

Lohenkalastuksesta on säädetty portaittain, lohikantojen tilan, lohikantojen elpymisen ja eri lohikantojen Tenojoen pääuomassa tunnettujen vaellusajankohtien mukaan. Sääntelyn lähtökohtana on tieto Tenon vesistön eri lohikantojen viikoittaisesta esiintymisestä Tenojoen pääuomassa, jota verrataan vuosittain Tenon vesistön lohikantojen tila-arvioon Suomen ja Norjan yhteisen Tenon lohikantojen seuranta- ja tutkimusryhmän vuosittaisen raportin perusteella.

Pykälän 2 momentin 1 kohdan mukaisesti lohenkalastusta ei voida sallia niinä viikkoina, joissa yli 20 % pääuomassa tietyn ajanjakson aikana tavattavista lohista kuuluu punaisen kantaluokan lohikantoihin. Kalastuksen salliminen silloin kun lohikantojen tila on erittäin heikko, kasvattaisi riskiä siitä, että lohikantojen elpyminen estyy tai hidastuu merkittävästi. Osapuolten toimivaltaiset viranomaiset toteavat lohenkalastusta koskevan tilanteen edellä mainitun prosessin mukaisesti eikä siihen sisälly harkintavaltaa. 5 §:n mukaiset lohenkalastusta koskevat olosuhteet todetaan maiden välillä tehtävässä kalastussopimuksen 7 artiklan 4 kohdan mukaisessa pöytäkirjassa, joka saatetaan Suomessa kansallisesti voimaan valtioneuvoston asetuksella.

Kyttyrälohen elinkierto on poikkeuksellisen tiukasti kahden vuoden mittainen ja parittomien vuosien kyttyrälohikanta on lajin muun esiintymisalueen tavoin huomattavasti parillisten vuosien kantaa voimakkaampi. Tästä syystä kyttyrälohien ei ole odotettavissa vuonna 2026.

Lohenkalastusta koskevien määräysten vaikutukset

Kalastussäännön 5 §:ään sisältyvän lohenkalastusta koskevan sääntelyn vaikutuksia Tenon rajajokialueen kalastukselle on käsitelty laajasti hallituksen esityksessä eduskunnalle kalastuksesta Tenojoen vesistössä Norjan kanssa tehdyn sopimuksen liitteessä olevan kalastussäännön korvaamisesta uudella kalastussäännöllä tehdyn sopimuksen hyväksymisestä sekä laiksi kalastuksesta Tenojoen vesistössä Norjan kanssa tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja soveltamisesta annetun lain muuttamisesta (HE 9/2024 vp). Tilanne, jossa lohenkalastusta ei voida sallia, on otettu huomioon laajentamalla muiden lajien kalastusmahdollisuuksia nykyisessä kalastussäännössä. Lisäksi kalastussäännössä on muun muassa säädetty poikkeusluvasta opetus- tai kulttuuriperusteiseen lohenpyyntiin sekä osallistumisluvasta yleisen paikkakuntalaisluvan haltijan verkkopyydyksillä tapahtuvaan kalastukseen. Nämä tukevat osaltaan Tenon saamelaisen kalastuskulttuurin säilymistä, vaikka eivät korvaakaan lohenkalastusmahdollisuutta. Muiden lajien kalastusmahdollisuuksia laajentamalla turvataan myös muualla asuvien kiinteistönomistajien asemaa.

Pöytäkirjan sisältö

Hallitusten valtuuttamat viranomaiset ovat todenneet, että kalastussäännön 5 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaisesti vuonna 2026 lohenkalastusta ei voida sallia. Lisäksi viranomaiset ovat todenneet, että vuonna 2026 ei ole tarvetta kyttyrälohen kohdennetulle poistopyynnille kalastussäännön 35 §:n 2 momentin mukaisesti.

Lausuntopalaute

Suomen ja Norjan neuvotteluissa saavutettiin ehdotus pöytäkirjaksi, josta pyydettiin lausuntoja 13.-25.3.2026. Lausuntopyyntö lähetettiin seuraaville tahoille: ympäristöministeriö, oikeusministeriö, ulkoministeriö, Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Luonnonvarakeskus, Saamelaiskäräjät, Suomen luonnonsuojeluliitto, Metsähallitus, Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö, Kalatalouden Keskusliitto, Rajavartiolaitos, Lapin poliisilaitos, Tenon kiinteistönomistajat, Tenonlaakson Yrittäjät, Saamelaismatkailu ja -yrittäjät, Tenon kalatalousalue, Lapin kalatalouskeskus, Lapin Vapaa-ajankalastajat ry, Alatalon osakaskunta, Pikkujärven osakaskunta, Iivanan osakaskunta, Outakosken osakaskunta, Utsjoen kirkonkylän osakaskunta, Vetsikon osakaskunta ja Nuorgamin osakaskunta. Myös muut kuin jakelussa mainitut tahot saivat antaa lausuntoja.

Lausuntoja antoivat Ympäristöministeriö, Luonnonvarakeskus, Metsähallitus, Suomen luonnonsuojeluliitto ja Saamelaiskäräjät. Oikeusministeriö ilmoitti, että se ei lausu ehdotuksesta.

Ympäristöministeriöllä ei ollut huomautettavaa ehdotuksesta. Luonnonvarakeskus, Metsähallitus ja Suomen luonnonsuojeluliitto kannattivat pöytäkirjan ehdotuksia perusteltuina. Luonnonvarakeskus katsoi, että neuvottelutulos on linjassa biologisten tosiseikkojen kanssa. Kun lohen kalastus on taas tulevaisuudessa mahdollista, Suomen luonnonsuojeluliitto katsoo, että alkuperäiskansa saamelaisten mahdollisuudet harjoittaa perinteistä elinkeinoaan asetettaisiin etusijalle kalastusluvista päätettäessä. Saamelaiskäräjät totesi lausunnossaan, että koska Tenon pääuoman avaamista lohenpyynnille ei nähdä perusteltuna myöskään vuonna 2026 lohikantojen heikon tilanteen vuoksi, Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan on tärkeä pyrkiä löytämään muita mahdollisia tapoja ylläpitää ja siirtää eteenpäin Tenon kalastukseen liittyvää saamelaisten perinteistä tietoa ja kulttuuria.

Asetuksen voimaantulo

Pöytäkirja ei sisällä lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä eikä sen hyväksyminen siten edellytä eduskunnan myötävaikutusta. Pöytäkirjan tekeminen ja allekirjoitusvaltuuksien myöntäminen kuuluu Suomen ja Norjan välillä tehdyn Tenon kalastussopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja soveltamisesta annetun lain (176/2017) 2 §:n mukaan maa- ja metsätalousministeriölle.

Maa- ja metsätalousministeriö on päätöksellään 30.3.2026 hyväksynyt pöytäkirjan ja valtuuttanut osastopäällikkö Jonas Liimatan allekirjoittamaan pöytäkirjan. Pöytäkirja on allekirjoitettu 30.3.2026. Kummankin sopimuspuolen tulee ryhtyä allekirjoitetun pöytäkirjan voimaansaattamiseen. Asetus ehdotetaan tulemaan voimaan 16.4.2026.